

REGIONÁLNE A LOKÁLNE MÉDIÁ V ZÁPADOSLOVENSKOM REGIÓNE

(Prípadová štúdia o mutáciách Hlasu ľudu)

ANDREJ TUŠER

Kľúčové slová: analýza – regionálny denník – hlavičkové noviny – tematická sekcia – regionálne poslanie

Schválením zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky s účinnosťou od 26. júla 1996 vzniklo na Slovensku 8 krajov a 79 okresov. Cieľom nášho výskumného projektu v roku 1998 bolo nadviazať na výsledky úlohy *Zmeny infraštruktúry médií na regionálnej a lokálnej úrovni v podmienkach nového územnosprávneho usporiadania Slovenska* hlbším skúmaním podmienok vydávania tlače, rozhlasového a televízneho vysielania v krajoch západoslovenského regiónu.

Cieľom projektu bolo analyzovať v jednotlivých krajoch:

- rozšírenosť regionálnych a lokálnych médií,
- legislatívne, ekonomické, technické a populačné podmienky rozvoja regionálnych a lokálnych médií,
- uspokojovanie informačných potrieb regionálnych a lokálnych orgánov štátnej správy a samosprávy prostredníctvom regionálnych a lokálnych médií,
- uspokojovanie informačných potrieb obyvateľstva prostredníctvom regionálnych a lokálnych médií.

Na dosiahnutie komplexných uspokojivých výsledkov výskumu sme uplatnili viacero výskumných metód:

- a) priebežné dopĺňanie a spresňovanie databázy o zabezpečení nových územných celkov informačnými zdrojmi regionálnej a lokálnej úrovne,
- b) reprezentatívny sociologický výskum využívania regionálnych a lokálnych médií ako informačných zdrojov v komparácii s využívaním celoštátnych médií,
- c) prípadové štúdie.

Aby sme mohli porovnať fungovanie regionálnych a lokálnych médií v odlišných ekonomických, technických, populačných a personálnych podmienkach v západoslovenskom regióne, rozhodli sme sa v rámci prípadových štúdií pre analýzu skutkového stavu v jeho štyroch krajoch: Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom a Nitrianskom. Hypoteticky, na základe výsledkov predchádzajúceho výskumu (Brečka, Benkovičová, Tušer, 1998), zaoberajúceho sa regionálnymi a lokálnymi médiami podľa jednotlivých krajov a okresov Slovenska všeobecne, sme na analýzu vybrali Bratislavský kraj celkove a hlavné mesto Bratislavu, v Trnavskom kraji krajské mesto Trnavu a okresy Senica a Dunajská Streda, v Trenčianskom kraji krajské mesto Trenčín a okres Prievidza, v Nitrianskom kraji krajské mesto Nitra a okres Komárno.

Pri rozšírenosti regionálnej a lokálnej periodickej tlače (505 titulov na Slovensku) je náš výber pozoruhodný najmä z hľadiska odlišných podmienok v jednotlivých krajoch. V celoslovenskom meradle v rámci krajov zaberajú počtom periodík Trenčiansky (79) a Nitriansky kraj (59) druhé a tretie miesto, Bratislavský (43) a Trnavský kraj (41) dve posledné miesta. Okrem toho nás v Trnavskom a Nitrianskom

kraji, ktoré majú zvýšený počet obyvateľov maďarskej národnosti (v Trnavskom kraji 24,3 %, v Nitrianskom 30,2 % populácie), zaujímalo zabezpečenie slovenskou a maďarskou regionálnou a lokálnou tlačou.

Osobitosťou tohtoročného projektu a ťažiskom jeho riešenia je skutočnosť, že v prípadových štúdiách sme analyzovali štyri krajské denníky, ktoré majú spoločného vydavateľa a vychádzajú ako tzv. hlavičkové noviny. Ide o pôvodný denník západoslovenského regiónu *Hlas ľudu*, ktorý sa pretransformoval na štyri denníky: *Hlas ľudu – Hlas Bratislavského kraja*, *Hlas ľudu – Hlas Trnavského kraja*, *Hlas ľudu – Hlas Nitrianskeho kraja* a *Hlas ľudu – Hlas Trenčianskeho kraja*. Podotýkame, že paralelne vychádzajú hlavičkové noviny v Banskobystrickom a Žilinskom kraji, kde nahradili pôvodný denník stredoslovenského regiónu, *Smer Dnes – Hlas Banskobystrického kraja* a *Smer Dnes – Hlas Žilinského kraja*. Všetky spomínané periodiká sú produktom vydavateľstva H-PRESS, a. s., Bratislava.

Radi konštatujeme, že do riešenia tejto prípadovej štúdie sa zapojili aj poslucháči štvrtého ročníka žurnalistiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, a to najmä pri hodnotení kvantitatívnych ukazovateľov jednotlivých periodík.

Na úvod treba povedať, že vznik štyroch mutácií pôvodného *Hlasu ľudu* sa starostlivo pripravoval. Vydavateľstvo regionálnych denníkov H-PRESS, a. s., Bratislava, ich včas medializovalo. Informačná a propagačná kampaň sa začala ešte v auguste 1997 ponukovými listami a skúšobnými tlačovými vzorkami *bratislavského Večerníka* (lebo aj ten patrí do tejto kategórie) a *Hlasu Nitrianskeho kraja* obchodným a podnikateľským subjektom. V nich sa avizovalo vydávanie periodík s modernejšou tvárou, s farebnosťou 4 + 2, denne na 12 stranách berlínskeho formátu a v piatok s 24-stranovou tabloidnou prílohou. Ďalším krokom bolo vydanie nultého čísla štyroch regionálnych denníkov *Hlas ľudu – Hlas Bratislavského kraja*, *Hlas ľudu – Hlas Trnavského kraja*, *Hlas ľudu – Hlas Nitrianskeho kraja* a *Hlas ľudu – Hlas Trenčianskeho kraja* koncom októbra 1997 v úhrnnom náklade vyše 600 000 výtlačkov. Do domácností sa distribuovali zadarmo. Prvé číslo vyšlo 3. novembra 1997.

Vzhľadom na to, že takýto produkt po roku 1945 na Slovensku neexistoval, s očakávaním sa sledovalo jeho etablovanie sa v novoutvorených krajoch na základe územnosprávneho usporiadania Slovenska z roka 1996. Aj časť výskumnej úlohy NCMK – Novinárskeho študijného ústavu sa preto venovala tomuto novému fenoménu.

Po polročnej existencii daných periodík sme vykonali ich kvantitatívno-kvalitatívnu analýzu. Vzorka predstavuje denné vydania v týždni od 2. do 7. marca 1998. Všetky vychádzajú s podtitulom *Prvý slovenský farebný denník*. Výrazne sa zmenila grafická úprava a vidieť aj snahu o sprehľadnenie periodika. Štruktúrne sa každé číslo člení na tematické sekcie, označované veľkými písmenami abecedy (A, B, C, D) – treba zvážiť, či je to najšťastnejšie riešenie. V čase výskumu spravodajstvo, publicistika a servis na 1.–6. strane tvorili sekciu A, ďalšie boli šport (v pondelok B, v utorok-štvrtok a v sobotu D, v piatok C sekcia), trh (v utorok-štvrtok a v sobotu B sekcia), štýl (v utorok a štvrtok C sekcia), víkend (piatok B sekcia), kontinenty (streda B sekcia), motoservis (streda B sekcia). Súčasťou každého titulu bola tabloidná príloha *Magazín* (*Bratislavský hlas*, *Nitriansky hlas*, *Trenčiansky hlas*, *Trnavský hlas*).

Podľa Adresára médií SR 1998 (Bratislava, NCMK 1998, s. 43) sa pri titule *Hlas Bratislavského, Nitrianskeho, Trenčianskeho, Trnavského, Banskobystrického a Žilinského kraja* v kolónke náklad uvádza číslom 35 000.

Sledovali sme žánrovú, tematickú (obsahovú) a geografickú štruktúru.

Pri žánrovej analýze išlo o základné delenie na novinárske spravodajské, publicistické, fotografické príspevky a na nenovinárske príspevky. Všetky boli pri kvantifikovaní bližšie špecifikované. V spravodajstve to bola správa, referát, spravodajský rozhovor a riport, v publicistike poznámka, glosa, komentár, rozbor, recenzia, publicistický rozhovor, reportáž, fejtón, črta. Celkove sa z hľadiska žánrového (formového) zaradilo do hodnotenia 10 položiek: spravodajstvo, publicistika, novinárska fotografia, nenovinárska fotografia, dokumenty (prejavy), literárne texty (básne, hádanky, aforizmy, vtipy), grafické príspevky (ilustrácie, tabuľky, grafy, križovky), drobná inzercia, plošná inzercia a reklama, iné príspevky.

Pri tematickom hodnotení to bolo 13 položiek: politika všeobecne, medzinárodná, celoštátna, regionálna (komunálna) politika, ekonomika (priemysel, pôdohospodárstvo, doprava, spoje, pošty, telekomunikácie, energetika, stavebníctvo, financie, bankovníctvo, poisťovníctvo, bytová a iná výstavba, obchod, služby, cestovný ruch, ceny – životné náklady, bytové problémy, nezamestnanosť a iné ekonomické otázky), príroda (prírodné krásy, životné prostredie), spoločnosť (spôsob života, voľný čas, medziludské vzťahy, kriminalita, negatívne spoločenské javy ako alkoholizmus, drogy a iné závislosti, ľudské práva, verejná mienka, náboženstvo, iné spoločenské otázky), školstvo, veda a technika, výskum, zdravotníctvo a sociálna starostlivosť, kultúra a umenie (literatúra, výtvarné umenie, architektúra, dizajn, divadlo, opera, balet, film, rozhlas, televízia, tlač, nové médiá, komunikácia, hudba a tanec, ľudové umenie a architektúra, folklór), história – tradície (historické osobnosti, výročia, iná história), šport, turistika, motorizmus a iná tematika.

Osobitný dôraz sme kládli na obsahovú stránku jednotlivých príspevkov, t. j. kto bol ich subjektom alebo objektom, čomu alebo komu sa venovali. V tejto časti výskumnej úlohy sme sledovali 21 položiek: najvyššie orgány štátnej moci (prezident, vláda, parlament a ich predstavitelia), nižšie orgány štátnej správy (krajské a okresné úrady), orgány miestnej samosprávy (obecné zastupiteľstvá a i.), súdy a prokuratúra, politické strany, hnutia a ich predstavitelia, spoločenské organizácie (mimovládne, občianske združenia, odbory, spolky a pod.), armáda, polícia, spoločenské skupiny (deti, mládež, národnostné a etnické menšiny), skupiny, súbory, umelecké telesá, športové kolektívy, inštitúcie (školy, nemocnice, ústavy, kultúrne strediská a pod.), podniky (súkromné i štátne), cirkvi, človek a ľudia všeobecne, Slovensko (Slováci) ako celok, obce a mestá, regióny (rôzne územné celky), príroda, zvieratá, iné subjekty.

Aj z geografického hľadiska bola analýza podrobná. V 13 položkách sa orientovala na svet všeobecne, zahraničie, medzinárodné politické, ekonomické, diplomatické a iné vzťahy Slovenska k zahraničiu, regionálne (kraj, okres, mestá, obce) vzťahy so zahraničím, Slovensko ako celok, západné Slovensko ako región, kraj (ako celok), krajské mesto, okres (ako celok), okresné mesto, mestá a obce v okrese, iná geografická úroveň a príspevky bez geografického určenia. S očakávaním sa hodnotila najmä publicita jednotlivých krajov a okresov v analyzovaných denníkoch vzhľadom na ich regionálne zameranie.

Celkom bolo hodnotených 2 898 príspevkov, z toho v *Hlase Bratislavského kraja* (ďalej *Hlas BA*) 768, v *Hlase Nitrianskeho kraja* (*Hlas NR*) 669, v *Hlase Trenčianskeho kraja* (*Hlas TN*) 746 a v *Hlase Trnavského kraja* (*Hlas TT*) 715 príspevkov.

Podľa žánrovej analýzy (tab. 1) sa vo všetkých štyroch tituloch na prvom mieste umiestnili spravodajské texty (43,1 %), publicistika zaujala 14,7 % druhé poradie

a na treťom mieste sa umiestnili novinárske fotografie s 13,4 %. Na ďalších miestach boli nenovinárske fotografie (7,7 %), grafické (5,6 %) a literárne (4,6 %) príspevky. Prvé tri kategórie (spravodajstvo, publicistika, novinárska fotografia) zaujali prvé tri miesta aj rozsahom. Žurnalistické prejavy predstavovali v obsahu 71,2 %, čo naznačuje, že periodiká plnia svoje základné novinárske poslanie.

Tabuľka 1

Percentuálne zastúpenie príspevkov (v %)

Príspevok	Titul				
	Hlas BA	Hlas TT	Hlas TN	Hlas NR	Spolu
Spravodajstvo	44,7	43,1	41,0	43,5	43,1
Publicistika	14,6	13,0	14,2	17,3	14,7
Novinárska fotografia	13,2	13,0	14,1	13,3	13,4
Nenovinárska fotografia	6,4	8,1	7,5	9,1	7,7
Dokumentárne texty	4,9	4,5	4,7	1,9	4,1
Literárne texty	5,2	6,3	3,4	3,3	4,6
Grafické príspevky	4,9	5,5	6,3	5,5	5,6
Inzercia	0,4	0,7	0,4	0,6	0,5
Reklama	2,7	3,2	4,3	2,5	3,2
Iné príspevky	3,0	2,7	4,2	2,8	3,2
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 2

Tematika príspevkov v jednotlivých tituloch (v %)

Tematika	Titul				
	Hlas BA	Hlas TT	Hlas TN	Hlas NR	Spolu
Politika	5,6	4,4	7,6	4,9	5,6
Medzinárodná politika	4,6	5,7	4,2	6,0	5,2
Celoštátna politika	2,0	1,6	1,0	2,6	1,8
Regionálna politika	1,8	2,1	1,4	1,5	1,7
Ekonomika	11,0	10,7	11,7	11,7	11,2
Príroda	2,8	4,4	4,2	10,0	5,2
Spoločnosť	23,6	19,4	21,1	14,3	19,7
Školstvo, veda, výskum	4,0	2,8	3,4	3,6	3,4
Zdravotníctvo, sociálna starostlivosť	3,3	3,4	2,6	2,8	3,1
Kultúra a umenie	6,4	8,3	6,4	9,0	7,6
História, tradícia	1,0	1,1	1,0	2,3	1,3
Šport, turistika, motorizmus	30,1	28,8	30,2	25,8	28,8
Iná tematika	3,8	7,2	5,0	5,6	5,4
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Z hľadiska tematiky (tab. 2) sa na prvom mieste zhodne umiestnili príspevky zo športového prostredia (28,8 %), na druhom mieste počtom 19,7 % boli príspevky zo spoločenskej oblasti, tretie poradie patrilo ekonomike. Ďalšie v poradí sa ukázali príspevky z politiky a prírody (životného prostredia).

Zaujímavá bola obsahová paleta príspevkov, to znamená, o čom alebo o kom písali noviny (tab. 3). Prvé miesto je zhodné s tematickou analýzou (šport), pretože najviac príspevkov aj tu bolo z kategórie športových kolektívov (18,4 %). Možno aj druhá priečka, na ktorú sa dostala kategória človek a ľudia všeobecne (17,6 %), korešponduje s druhým miestom položky spoločnosť v tematickom hodnotení. Ak vynecháme poslednú kategóriu iné subjekty (12,8 %), ďalšie miesta zaujali najvyššie orgány štátnej moci (8,8 %), podniky (7,2 %) a inštitúcie (6,6 %).

Tabuľka 3

Subjekty výpovedí v jednotlivých tituloch (v %)

Tematika	Titul				
	Hlas BA	Hlas TT	Hlas TN	Hlas NR	Spolu
Najvyššie orgány štátnej moci	10,0	7,8	9,8	7,5	8,8
Nižšie orgány štátnej správy	1,2	0,5	0,6	1,6	1,0
Orgány miestnej samosprávy	1,0	1,5	0,4	1,1	1,0
Súdy a prokuratúra	1,3	1,5	1,4	1,5	1,4
Politické strany a hnutia	3,1	2,8	2,2	3,3	2,9
Spoločenské organizácie	4,1	3,6	4,8	3,5	4,0
Armáda	1,8	0,8	1,2	1,5	1,3
Polícia	3,3	1,5	2,4	2,0	2,3
Spoločenské skupiny	2,5	2,8	2,0	1,5	2,2
Skupiny, súbory, umelecké telesá	1,8	2,6	2,6	2,6	2,4
Športové kolektívy	21,3	19,1	19,6	13,3	18,4
Inštitúcie	6,9	6,9	7,0	5,5	6,6
Podniky	7,6	7,7	6,4	7,1	7,2
Cirkvi	1,0	0,5	0,8	0,4	0,7
Človek, ľudia všeobecne	17,0	17,9	19,8	15,7	17,6
Slovensko (Slováci) ako celok	1,5	1,6	1,0	0,7	1,2
Obce a mestá	1,0	1,0	1,8	0,9	1,1
Regióny	0,8	2,1	1,0	1,1	1,3
Príroda	3,0	3,8	4,0	7,3	4,5
Zvieratá	0,7	1,6	1,2	2,2	1,4
Iné subjekty	9,2	12,6	9,8	19,7	12,8
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Keďže z geografického hľadiska (tab. 4) sa na prvých troch miestach umiestnili texty zo zahraničia (19,5 %), Slovenska (17,6 %) a bez geografického určenia (15,6 %), nepotvrdilo sa očakávanie, že budú prevažovať regionálne príspevky. Celkove sa ich v štyroch periodikách nachádzalo 33,1 % (západné Slovensko, región - zahraničie, kraj ako celok, krajské mesto, okres ako celok, okresné mesto, mestá a obce v okrese) a „neregionálne“ príspevky zaberali až 66,9 %.

Napriek tomu maximálne zastúpenie krajov (tab. 5) v jednotlivých tituloch bolo identické s názvom titulu a získané čísla (ak sa za príspevky z kraja považovali aj bez geografického určenia) naznačujú regionálne zameranie. V *Hlase BA* sa nachádzalo 60 % príspevkov z Bratislavského kraja, v *Hlase NR* 51,3 % z Nitrianskeho, v *Hlase TN* 42,8 % z Trenčianskeho a v *Hlase TT* 42,1 % príspevkov z Trnavského

Tabuľka 4

Geografia príspevkov v jednotlivých tituloch (v %)

Geografia	Titul				
	Hlas BA	Hlas TT	Hlas TN	Hlas NR	Spolu
Svet (všeobecne)	1,5	4,2	7,9	6,0	4,7
Zahraničie	22,4	21,9	15,8	16,6	19,5
Slovensko - zahraničie	11,1	7,6	6,1	6,4	7,9
Slovensko ako celok	13,6	23,9	23,3	9,6	17,6
Západné Slovensko	1,0	7,6	2,2	2,6	3,5
Región - zahraničie	1,8	0,8	2,2	1,1	1,5
Kraj (ako celok)	2,5	5,5	2,4	1,9	3,2
Krajské mesto	14,1	6,0	10,5	15,3	11,4
Okres (ako celok)	1,0	1,3	1,6	0,9	1,2
Okresné mesto	4,9	3,8	5,7	6,8	5,2
Mestá a obce v okrese	8,4	4,7	7,5	8,1	7,1
Iná geografická úroveň	2,2	1,0	1,4	2,1	1,7
Bez geografického určenia	15,6	11,6	13,2	22,3	15,6
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

kraja. Z okresov bolo v jednotlivých tituloch nasledovné zastúpenie: v *Hlase BA* dominovala Bratislava I (33,3 %), najmenej príspevkov bolo z okresu Senec (0,7 %), v *Hlase NR* najviac príspevkov z okresu Nitra (28,6 %), najmenej z okresov Šaľa a Zlaté Moravce (0 %), v *Hlase TN* najviac z okresov Trenčín (18,6 %) a Prievidza (10,3 %), najmenej z okresov Ilava a Myjava (0 %), v *Hlase TT* najviac z okresu Trnava (22,6 %), najmenej príspevkov z okresu Hlohovec (1,2 %).

Tabuľka 5

Zastúpenie krajov v jednotlivých tituloch (v %)

Okres	Titul				
	Hlas BA	Hlas TT	Hlas TN	Hlas NR	Spolu
Bratislavský	60,0	30,5	32,4	26,6	37,2
Trnavský	13,3	42,1	14,5	10,4	20,6
Trenčiansky	13,3	12,8	42,8	11,7	19,7
Nitriansky	13,3	14,6	10,3	51,3	22,5
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Pozoruhodná je aj komparácia jednotlivých titulov v tom, ako často písali o iných krajoch západoslovenského regiónu.

Z hľadiska štruktúry periodík, ako sme už o nej hovorili v rámci sekcií A, B, C, D, miera obmeny novinárskych prejavov bola nízka. Krajské redakcie (Bratislava, Nitra, Trenčín, Trnava) sa podieľali na tvorbe titulnej strany (okrem avíz – vľavo a hore nad hlavičkou sú zhodné pri všetkých mutáciách) s fotografiou (väčšinou od vlastného fotoreportéra). Na 2. strane – spravodajskej – sa mutovali iba správy v rubrike KRAJ. Publicistické strany sa odlišovali zriedkavo, len v prípade speci-

fického novinárskeho prejavu s úzko regionálnou – lokálnou problematikou. Na obsahu publicistických strán sa spravidla podieľali všetky krajové redakcie (pre všetky štyri mutácie). Aj ostatné strany boli zvyčajne monotematické – každodenný servis a sekcie zhodné pre všetky verzie *Hlasu*. Celkove: v sledovanom týždni sa mutácie od seba líšili iba v ojedinelých prípadoch (KRAJ, úvodníky, niektoré športové príspevky).

Adresa autora: prof. PhDr. Andrej Tušer, CSc., Katedra žurnalistiky FF UK, Štúrova 9, 811 02 Bratislava

Regional and Local Media in Western Slovakia

Andrej Tušer

Keywords: analysis - regional daily - heading newspaper - thematic sections - regional challenge

The article presents basic findings of the case study organized by the National Center for Media Communication as a part of broadly composed research project "Changed Media Infrastructure on the Regional and Local Level in Conditions of a New Administrative Division of Slovakia". It follows the study on the regional and local press in the central Slovakia.

The author deals with a new phenomenon in the contemporary Slovak regional press: so called heading newspaper. Just a year ago, the old daily Hlas ľudu (Peoples' Voice) was transformed to a heading daily with four mutations for the newly established counties of Bratislava, Trnava, Nitra and Trenčín.

The text presents rather quantitative than qualitative analysis. Nevertheless, it comprises value

judgements as well. The article deals with the content structure of dailies according to genres, subjects and geography of content items. The analysis revealed that more than 70% of published items belonged to the journalistic genres. That could mean the dailies fulfil their journalistic mission. However, only 33% of analysed items were regional. That is why we cannot consider their content as fully regional. In different daily's mutations, the regional news items were represented disproportionately. There were 60% of regional news items in the Voice of Bratislava County, 51,3% in the Voice of Nitra County, 42,8% in the Voice of Trenčín County and 42,1% in the Voice of Trnava County.

The author praises an existence of such type of newspapers. Nevertheless he stresses that their regional orientation should be extended.